

REFERAT

Tema for møte: **Nasjonalt geodataråd**

Dato: **21. november 2023**, kl. 12.00-15.00, samt middag fra 15.00

Sted: KDD Regjeringskvartalet, Oslo

Nettmøte

Referent: Kartverket v/ sekretariatet

Kopi til: Kommunal- og distriktsdepartementet

Til stede:

Roar Skålin (leder)

Arne Bjørn Mildal

Camilla Brekke

Johnny Welle

May Britt Myhr

Rozemarijn van der Hilst-Ytreland

Hildegunn Norheim

Trygve Sparr

Jorunn Kragset

Dina Johanne Lefdal

Kristin Barvik

Mona Høiås Sæther

Øyvind Husby

Meteorologisk institutt

Norges vassdrags- og energidirektorat

Polarinstituttet

Kartverket

Norges geologiske undersøkelse

Digitaliseringsdirektoratet

Norsk institutt for bioøkonomi

Forsvarets forskningsinstitutt

Geomatikkbedriftene og Norkart

Vestland fylkeskommune

Sandnes kommune

Trondheim kommune/Geoforum

IKT Norge

Forfall:

Einar Vik Arset

Øistein Knutsen jr.

Agnes Landstad

Kystverket

Sivilforsvaret

Forskningsinstituttene fellesarena/Abelia

Gjester:

Knut K. Bjørngaas

Evy Jørgensen

Yngve Melvær

Martin Sæter Vestnes

Lennart Flem

Kartverket

Polarinstituttet

Polarinstituttet

Kommunal- og distriktsdepartementet

Field Group as og nestleder Geomatikkbedriftene

Sekretariat:

Arvid Lillethun

Kartverket

- 11.30 – 12.00 Enkel lunsj i møterommet forut for møtet**
- 12.00 – 12.10 Velkommen**
Agenda – OK
Referat fra forrige møte - godkjent
- 12.10– 12.50 Sak 13/2023 Gjennomgang av samfunnsøkonomisk analyse og status satsningsforslag**
Innlegg, diskusjon og uttalelse fra Rådet
v/ Knut K. Bjørgaas, Kartverket

Bjørgås informerte om samfunnsøkonomisk analyse av geografisk informasjon som nylig er utviklet.

Satsningsforslag - framhever at forslaget er forankret bredt, mot departementer, KS, Geovekst, samordningsgruppen, geodatarådet mv. Utfordringene knytter seg til finansiering av fellesløsninger, lagring, forvaltning mv er kostbart, også oppslag og drift av tjenester er kostbart, og vil øke med økende bruk. Finansiering er ikke i vekst – dette gir redusert handlingsrom. Ytterligere utfordring p.g.a. mange udekkede behov. Det legges fram ulike alternativer tiltaks-ambisjoner (T1, T2, T3, T4) og dermed alternative kostnadsrammer. Det legges opp til en 5 års implementering fra 2025.

Styringsmodell som foreslås legger opp til samarbeid mellom aktører. Dette bygger på en styringsmodell nedfelt i gjeldende politikk, omtalt bl.a. i st.meld. «Digital agenda», der det legges opp til at brukerne skal delta i betaling av fellesløsninger. En ser på eksisterende ordninger, bl.a. Helsenett. Det foreslås at styringsmodell innføres fra 2025. En midlertidig ordning organiseres i 2024.

Samfunnsøkonomisk analyse for verdien av geografiske data og den geografiske infrastrukturen er utarbeidet i 2023 og er vedlegg til satsningsforslaget. Analysen er p.t. ikke offentlig.

Kommentarer:

- Det er paralleller til andre datainfrastrukturer. Det er viktig å se dette satsningsforslag opp mot andre, f.eks. andre Skate-aktører.
- Det er viktig at eierskapet til systemet i stor grad legges til dem som bruker systemet
- Det ble stilt spørsmål ved hvordan privat bransje kommer inn. En modell kan være gjennom rådgivende organer eller ved å etablere et offentlig-privat samarbeid.
- Det er viktig å få fram netto nytte pr departement, for lettere å kunne få støtte til satsningsforslaget fra de ulike departementene
- Det er viktig å avklare finansieringsbidrag, ansvar og roller for kommunene
- Medlemmer av rådet framhevet at Kartverket hadde gjort en svært bra jobb med utvikling av satsningsforslaget og at en har involvert aktørene på en svært god måte.

Det ble besluttet at Geodatarådet vil gi et råd til KDD knyttet til satsningsforslaget i tråd med forslaget som er utsendt på forhånd. Samfunnsnyttene av fellesløsningene

legges inn i rådet. Rådets leder sender medlemmene et oppdatert utkast før rådet oversendes KDD.

12.50 – 13.20 Sak 14/2023 Polarinstituttet informerer om kartaktiviteten
v/ Evy Jørgensen og Yngve Melvær, Polarinstituttet (NP),

NP er i hht instruksen kartmyndighet kartlegging, miljø, overvåking og forvaltningsrettet forskning i polarområdene.

- Det er økende behov for kart for både Svalbard og områder der Norge har rettigheter i Antarktis. Dette gjelder i særlig grad geografiske data om miljøforhold og formelle forhold knyttet til områdene. For Svalbard utføres kartlegging med grunnlag i Svalbard-traktaten.
- Bruksområdene for data er knyttet til både miljøforvaltning, ressursutnyttning, turisme, søk og redning mv, flykart for forsvaret mv. Deler av kartmaterialet skal ha en kvalitet som gjør det egnet til bruk sammen med GPS.
- Det arbeides med ulike typer kart og geografiske data, som topografiske kart, temakart, forskningsdata mv. Det gjøres også geodetiske målinger. NP har også ansvar for stedsnavnsfastsettelse og stedsnavndatabase for Svalbard mv.
- Med raske endringer i klima er det viktig med vedlikehold av kartdata samt nykartlegging, bl.a. av kystlinje.
- Det er behov også for kartlegging i Antarktis. Det er store kostnader forbundet med slik kartlegging. NP ønsker å kartlegge områder, bl.a. med basis i satellittdata.

Kommentarer:

- Klimaendringer fører til isavsmelting, redusert permafrost, men påfølgende dramatiske endringer i terrenget. Å nykartlegge er nødvendig også for å sikre trygg ferdsel.
- Det bygges opp en nasjonal struktur for geografisk informasjon og den nasjonale delingsplattformen. Det er en viss grad av parallellitet, mellom løsninger i regi av NP og de nasjonale fellesløsningene som koordineres av Kartverket, både når det gjelder api, portaler osv. Med forventet økt bruk bør NP vurdere å gjenbruke noen av de nasjonale fellesløsningene.

13.20- 14.00 Sak 15/2023 Hvilke samfunnsoppdrag ønsker privat sektor å løse? Innlegg fra privat sektor

v/ Jorunn Kragset og Lennart Flem, fra Field Group

Kragset innledet rundt hvilke samfunnsoppdrag privat sektor ønsker å løse

- Geomatikk-bedriftene ønsker å levere i hele verdikjeden, det er ønskelig å ha klarhet i hva det offentlig gjør og verdiøke over det offentliges datatilbud
- Sette faget i system og forenkle arbeidsprosesser både i det offentlige og i næringslivet
- Bidra til sammenhengende løsninger gjennom integrasjoner med tilstøtende prosesser
- Viktig bidragsyter til digital omstilling gjennom digitale data og løsninger. DIBK trekkes fram som et godt eksempel på hvordan en er tydelige på bruk av de private leverandørenes rolle.
- Bidra til FoU ved å ta i bruk ny teknologi, metodikk og etablering av standarder

- Utføre effektiv datainnsamling og produsere data av riktig kvalitet
- Etablere løsninger som bidrar til at lover og forskrifter overholdes
- Bidra til gode tjenester til innbygger

Kragset informerte også om at organisasjonen Geomatikkbedriftene kun representerer en del av brukere innen privat bransje, som i stor grad har fokus på det norske marked. Framhever at en må vurdere kost/nytte ved innføring av nye standarder. Eventuelle endringer i standardene medfører endringer i løsninger som kan være kostbare. Geomatikkbedriftene ønsker en forutsigbar hverdag, og støtter utviklingen av felleskomponenter som kan gi god tilgang til data for utvikling av løsninger mv. Private ønsker mer data av riktig kvalitet, for å kunne utvikle gode løsninger på toppen. Et eksempel er plandata.

Det ble også informert om at det gjøres mye med AI i privat sektor som offentlig sektor bør utnytte der det er mulig, i stedet for å starte fra grunnen av

Kommentarer

- Det er viktig å skille data og system og å sikre tilgang – det må være god tilgang til data som ligger i systemene, data inngår i teknisk kompliserte verdikjeder og disse verdikjedene bygger på stabil og forutsigbar tilgang til data i de ulike datasystemene. Det må være sikkerhetsordninger for visse data. Forvaltningssystemene må ha langsiktighet.
- Eierskap til data. Fra det offentlige er det viktig at data forvaltes som offentlige data. Det er et mål av stat og kommuner ikke kommer i et lock-in-forhold knyttet til kjøp av datasystemer, der gjenbruk av offentlige data blir vanskelig p.g.a. at data ligger i private løsninger. Det må framover sikres av data eies og forvaltes av det offentlige, og samtidig at private kan verdiøke over slike offentlige datakilder. Dette sikrer at offentlige data er tilgjengelig for alle, både andre offentlige og private.
- Kommunikasjon og dialog er viktig, dette har fungert godt de siste årene mellom Geomatikkbedriftene og det offentlige.

Rådets leder oppsummert med at forutsigbar og konsistent handling fra statlige aktører er viktig for Geomatikkbedriftene. Dersom de investerer i utvikling av nye løsninger, bør de vite at en offentlig aktør ikke har tenkt å gjøre det samme for egen regning for så å frigi løsningen. For de kommunale og statlige brukerne er det viktig at Geomatikkbedriftene har løsninger som følger standarder og ikke fører til lock-in. En god og åpen dialog kan gjøre begge parter bedre.

14.00- 14.30 Sak 16/2023 Nytteverdi av GI ved bruk av KI.

Eksempel fra Kartverkets AI-miljø med påfølgende prinsippdiskusjon.

v/ Johnny Welle, Kartverket

Det har vært innovasjon på kartområdet i 250 år, nå ligger det store muligheter for videre innovasjon med bruk av KI.

- KI trenger gode data
- KI kan benyttes til analyser for å detektere geografiske objekter, vann, veg og bygninger mv

- KI kan benyttes i løsninger knyttet til automatisert transport, som har behov for detaljert informasjon langs vei.
- KI språkmodeller for enklere bruk. KI til innbyggerdialog, bl.a. med bruk av språkmodeller – «hvor på tomten har jeg lov å bygge garasje?»
- KI og bruk i miljøarbeid, bl.a. knyttet til bedre endringsdeteksjon mv, og å kunne gi svar på hvilke klimatiltak som vil være særlig nyttige
- KI vil spørre inn i en geografisk infrastruktur. Det blir viktig at sikkerhet håndteres. Vi må fokusere på personvern, nasjonsvern. En del data egner seg til kontrollert spredning for å løse offentlige oppgaver.
- Offentlig sektor må utvikle kunstig intelligens for bruk i offentlig sektor.
- Det må avklares hvor mye som skal være åpne data
- EUs KI-forordning - her må vi ha en risikobasert tilnærming.

Kommentarer/diskusjon:

- For å kunne utnytte KI så kommer en tilbake til at det er viktig med strukturerte data med kjent kvalitet. Norge har svært gode og strukturerte data som kan gi fortrinn i bruk av KI.
- Flere etater har begynt å ta i bruk KI, bl.a. i NIBIO, NVE, MET, Kartverket og Forsvaret. KI gir stor forbedring på effektivitet i analyser, slik at store volumer av data kan analyseres på med lav ressursinnsats, og en kan detektere elementer som er vanskelig å identifisere på annen måte.
- Data act, AI act og Data governance act er europeiske direktiver som setter rammer og regler for bruk av data, både i det offentlige og i privat sektor. Nytt EU-regelverk skal også sikre tilgang til informasjon fra privat sektor til bruk i visse offentlige oppgaver.
- Det er viktig å vurdere forhold som personvern, etikk og rettsikkerhet ved bruk av KI. Digdir har retningslinjer for hvordan bruke KI i det offentlige. En må vurdere hvor langt en går i å etablere ordninger opp mot den enkelte borger.
- Både ODD/HVD og Inspire fremmer åpne data, men har samtidig unntaksregler for deling av informasjon med begrunnelse i nasjonal sikkerhet, personvern, forskningsvern mv.
- Også NATO har retningslinjer - Forsvaret bruker KI for å generere beslutningsunderlag – KI skal ikke benyttes til å ta beslutninger.
- Norge er bakpå når det gjelder utviklingen – hvordan kan vi komme mer fram på i KI-utviklingen? Viktig at vi bl.a. går aktivt inn i bruk av språkmodeller.
- KI-kompetanse i etater mv er begrenset. Det er viktig å få bedre kompetanse hos toppledere, mellomledere mv, og også å knytte til seg kompetanse i etatene, på alle nivåer.

Rådet besluttet å sende KDD et råd om kompetansehevende tiltak for ledere i offentlig sektor. Rådets leder sender medlemmene et forslag for kommentarer før rådet sendes KDD.

14.30 – 14.40 Sak 17/2023 Geodatarådet – 2024-2027 – orientering om kommende virkeperiode

v/ Martin Vestnes Sæter, KDD

KDD orienterte kort om planer for videreføring av Geodatarådet. Det er lagt fram planer for videreføring, inkludert representasjon av personer i rådet. Forslaget innebærer virkeperiode, 2024-2027.

Forslaget skal legges fram til behandling hos politisk ledelse i departementet i november. Det er lagt opp til avklaring tidlig i desember 2023.

Kommentarer;

- KDD ble spurt om en finner et slikt råd nyttig: KDD svarte at en finner det nyttig med et slikt råd, ved at det løfter opp viktig problemstillinger, som også blir løftet fram i departementet.
- Det ble kommentert forhold knyttet til hvordan mandat skal utformes, og også forholdet til andre råd og utvalg. Rådets funksjon bør ses på i forhold til ny styrings- og finansieringsmodell for fellesløsninger for geografiske data.

14.40 – 14.45 Eventuelt, avslutning, neste møter

Ingen planer for neste møter, må avvente eventuell opprettelse av nytt Geodataråd.

15.00 – 17.00 Felles middag

KDD inviterte Rådet til felles middag i etterkant av møtet. Rådets medlemmer og rådets leder ble takket for innsatsen etter endt 4-års virkeperiode. Rådets leder takket medlemmene for aktiv deltagelse.